

Jamaica Kincaid

L'escriptora afroamericana d'origen caribeny és una de les més respectades de les lletres nord-americanes i un nom habitual a les travesses del premi Nobel de literatura. Al duríssim llibre autobiogràfic 'El meu germà', un dels més reconeguts de l'autora,

rememora els últims tres anys que van precedir la mort de Devon, el seu germà petit, rastafari i malalt de sida a qui va atendre al final de la seva vida. El volum, rescatat ara, és un arranament de comptes amb el seu passat familiar.

Jeff Wheeler

«Vaig escriure aquest llibre enmig de la nit mentre trascolava ginebra»

L'escriptora Jamaica Kincaid, en una imatge promocional.

ELENA HEVIA
Barcelona

La història personal de Jamaica Kincaid és pura novel·la. Va néixer a l'illa caribenya d'Antigua fa 73 anys amb el nom d'Elaine Potter, filla gran d'una dona que ella va definir com a «Saturn devorant els seus fills». Als 16 anys la va enviar a treballar com a mainadera a Nova York. Va estudiar de nit i a base d'esforç i tenacitat va aconseguir cridar l'atenció de William Shawn, totpoderós editor de *The New Yorker*, que li va oferir una columna fixa a *Talk of the town*, una de les seccions estrella. Amb el temps ell es convertiria en el seu sogre.

Ser afroamericana i formar part de la molt blanca *intelliguèntia* novaiorquesa en una època tan poc propícia com els 70 és tan sols una de les seves senyes d'identitat. Una altra és la seva literatura: aquesta càrrega autobiogràfica sense la menor autocomplaença que impregna la seva ficció i la seva no-ficció.

A l'octubre apareixerà *Ahora y entonces*, la seva última novel·la. Junt amb *Autobiografía de mi madre*, *Lumen* i *Les Hores* recuperen ara un dels seus millors treballs, les seves memòries *Mi hermano / El meu germà*. S'hi explica la mort a causa de la sida del seu germà petit, Devon, i la pèrdua li serveix per indagar en la seva història familiar. Kincaid, una candidata habitual al Nobel, contesta a través de videoconferència des de casa seva, a North Bennington (Vermont). Dedica tant esforç a cuidar el seu jardí com a escriure. Últimament es lamenta que, a diferència d'anys anteriors, ara les flors ja no floreixen alhora. Coneix el nom dels ocells, pot veure linxs vermells a la Llunyania i acaba de collir al seu hort les mongetes que després soparà.

— **Diria que *El meu germà*, publicat originalment el 1997, és un dels llibres més importants en la seva trajectòria?**

— Quan va néixer el meu germà jo tenia 13 anys i la seva arribada va

«De petita tenia una col·lecció de llibres robats perquè no podia permetre'm comprar-los»

«M'agrada la idea que quan mor algú emergeixen altres morts en aquest fet»

canviar la meua vida, perquè vaig deixar l'escola per dedicar-me a cuidar-lo. Va coincidir també amb l'empobriment de la meua família, perquè el seu pare, el meu padrastre, va emmalaltir i a mi em van enviar als Estats Units per ajudar econòmicament la família.

— **¿Com era ell?**

— En certa manera érem molt similars. Ell estava tan interessat en els llibres com jo. Vam conviure molt poc temps, els tres primers anys de la seva vida i els tres últims, però ja han passat més de 20 anys després de la seva mort i continuo pensant molt en ell. Casa meua està plena de fotografies seves. Crec que quan vaig escriure el llibre no vaig entendre el seu significat en la meua vida, només a mesura que he anat envellint m'he adonat de la seva importància. Es pot dir que, tot i que d'una manera diferent, tots dos érem artistes. Ell en concret tenia un do per fer créixer les plantes, com la meua mare. Jo m'hi esforço, però el resultat no és el mateix.

— **El llibre té la rara habilitat de provocar l'emoció sense buscar en cap moment la llàgrima fàcil. ¿En va ser dolorosa l'escriptura?**

— Va ser dur. Especialment la segon part, quan parlo de la seva mort. Només vaig poder escriure-ho quan es feia fosc i a mitja nit mentre trascolava gots de ginebra. M'hauria pogut convertir en una alcohòlica, però no va ser així, ara bec ginebra de tant en tant.

— **Fa la sensació que el llibre, més enllà de la mort del seu germà, explora la seva consciència sobre la mortalitat. ¿És així?**

— Quan va morir jo ja havia sentit altres morts, com la del meu editor, William Shawn, però en el cas de Duncan no va ser només la seva mort, també va ser el final del seu creixement com a persona. M'agrada aquesta idea que quan es mor algú emergeixen moltes altres morts en aquest fet.

— **¿Com per exemple?**

— La meua mare em va encarre-

Manu Mitru

gar la cura del meu germà. En comptes de canviar-li els bolquers, em vaig posar a llegir. La meva mare es va enfurismar i va cremar tots els meus llibres. Els meus llibres llavors eren la meua vida, així que es pot dir que va ser una espècie de mort.

— **Aquell moment és crucial al seu llibre i es diria que fundacional en la seva escriptura.**

— Ho vaig sentir com un atac. Els llibres eren un lloc segur per a mi com ho haguessin pogut ser l'alcohol o les drogues. Tenia una bona col·lecció de llibres, i tots eren robats, perquè no em podia permetre comprar-los. Casa nostra, com totes les cases dels pobres, estava construïda sobre puntals, i allà els amagava, però la meua mare sabia on eren i els va calar foc.

«No sabia que una podia tenir èxit en alguna cosa, senzillament volia fer-ho i ho feia»

«Durant molt temps vaig ser l'única persona negra als llocs on era»

— **Sembla una reacció desmesurada per una distracció que no va fer perillar el nadó. Amés vostè era una nena.**

— Crec que el seu enuig obeïa més aviat al fet que jo hagués escollit un altre camí per a mi i no el que ella havia imaginat, que era tenir fills i cuidar-los. Volia congelar-me en la seva pròpia depressió autodestructiva i cremar els llibres era la seva manera d'aturar el procés que em va fer escriptora.

— **¿Ella va arribar a llegir els seus llibres?**

— Ella sempre em va dir que no. Però fins on jo sé, no era veritat [riu]. Gairebé m'hauria agradat que no m'hagués fet perquè això m'hauria donat una llibertat més gran per parlar d'ella.

— **Cal molt valor per arribar sola a Nova York sent una adolescent i obrir-se pas en aquest món tan diferent del seu.**

— Jo no em reconeixia com a algú fort. No sabia res de res. Ara miro enrere i em pregunto com vaig fer aquestes coses, com vaig poder sobreviure. Un psiquiatre em va dir que tenia el gen de la resiliència. No soc una persona gaire calculadora, sim-

plement crec en l'honestat, sempre que sigui possible. No sabia que una podia tenir èxit en alguna cosa, senzillament volia fer-ho i ho feia.

— **¿Va haver també de bregar amb el racisme?**

— Segur que me'l vaig trobar al meu voltant, però no me'n vaig donar. La meua educació es va interrompre, vaig fer classes nocturnes, vaig obtenir el diploma i vaig anar a la universitat. ¿Com ho vaig fer? No ho sé. Durant molt temps vaig ser l'única persona negra als llocs on estava. No em vaig sentir realment intimidada pels blancs, potser sí que vaig apreciar una mica més d'hostilitat entre les dones blanques. Jo només vaig seguir amb la meua vida.

— **¿Quin va ser el detonant que la va convertir en escriptora?**

— Aquells llibres que em va cremar la meua mare, sens dubte: Charlotte i Emily Brontë i Rudyard Kipling. Novel·les del segle XIX. Fins que no vaig arribar als Estats Units no vaig llegir literatura del segle XX. Al principi vaig estudiar fotografia, i un dels meus primers treballs era descriure les imatges. D'aquí vaig passar a escriure sobre la meua experiència amb la meua mare.

— **És curiós que havent passat la major part de la seva vida als Estats Units, gairebé tots els seus llibres segueixin arrelats a Antigua.**

— Per mi, la meua vida als Estats Units és un refugi que em permet pensar sobre certes coses, com, per exemple, que els 16 anys que vaig passar a Antigua són molt més extensos del que semblen. La mesura del temps mai correspon a la seva percepció.

— **Durant anys la majoria dels seus lectors han sigut blancs. No sé si en els últims temps hi ha més afroamericans.**

— He escrit durant dècades per a *The New Yorker*, una revista amb el 95% de lectors blancs, així que la meua escriptura havia de tenir un prisma blanc. Soc afroamericana per elecció, no per tradició. Sempre he escrit des d'un lloc que no és exactament el racial i, realment, perquè sens dubte és una construcció. Tot i això, sí que estic preocupada pel que ens fem els uns als altres. I una cosa que fem és establir races i tractar-nos malament entre nosaltres.

— **¿Ha rebut crítiques per això?**

— Una de les grans queixes en l'audiència dels meus primers llibres és que la meua principal inquietud no era la raça. A la meua primera novel·la, *Annie John*, era difícil determinar si la protagonista era negra perquè mai es diu explícitament. I això ve a tomb perquè sovint crec que tothom és negre fins que alguna cosa em diu que no és així. ■

Sergi Belbel i Andrés Lima, a l'escenari del Teatre Romea, ahir.

'HUB' DE PENSAMENT ÀFORA-FOCUS

Una sessió a quatre veus. Dos directors teatrals com el català Sergi Belbel i el madrileny Andrés Lima passen revista a la figura del Maligne recolzats en les lectures dramatitzades que els actors Cristina Plaza i Jordi Boixaderas fan de Molière i John Milton. Una exquisidesa escènica.

Satanàs, vist per a sentència al Teatre Romea

E. H.
Barcelona

Va dir Charles Baudelaire que el millor truc del diable és fer creure als homes que no existeix. Però a dos gossos vells teatrals com Andrés Lima i Sergi Belbel no els enganyarà. Ells saben molt bé, i ho van demostrar ahir a l'escenari del Teatre Romea, que Satanàs, Llucifer, l'Àngel Caigut, l'Ènemic, el Maligne o l'Adversari no només existeix, sinó que ha sabut adoptar les formes més variades. Perquè, com va dir Félix Riera, director d'Àfora, el mal s'adapta als homes i evolucionaria, i així el coixem en una de les seves pitjors encarnacions de la història, el nazisme, mentre que el bé és una cosa estàtica i inalterable. La sessió formava part del projecte de pensament i debat Àfora, que impulsa el grup Focus. I tot això davant el decorat del *Safo* de Cristina Rosendingue que estarà a la cartellera fins al dia 24.

La trobada va prendre una forma espectacular. A l'esquerra de l'escenari, el director madrileny que ha portat a la contemporaneïtat una obra densa i barroca com és el *Paradis perdut* de John Milton (i que podrà veure's al Teatre Grec el pròxim 26 de juliol).

A la dreta, l'egarenc va defensar un autor coetani del britànic que no podia ser més diferent i vital, Jean-Baptiste Poquelin, és a

dir, Molière, qui a través d'obres com *Don Joan*, *Tartufo* i *El misantrop* va mostrar formes malignes molt més terrenals i reconeixibles.

Tan influent com la Bíblia, el poema de Milton relata com Adan i Eva van perdre el paradís perquè Déu els va fer el regal del lliure albir, és a dir, la llibertat d'obrar com consideressin, i mostra la inevitable —perquè Déu ho va voler així— caiguda de Satanàs, el més brillant dels àngels celestials. «Em vaig criar agnòstic —va proclamar Lima— i aquesta adaptació camina des del respecte a Milton a una mirada molt més contemporània. Satanàs em desafia a fer-li preguntes a aquest que es diu Déu, autor, creador, perquè als que no obeïm se'ns reserven les tenebres». I la pregunta que fa

Satanàs és: ¿per què l'arbol de la ciència, és a dir, del coneixement, està prohibit?

És una manera de llegir un poema que ha sigut interpretat en un sentit molt més literal pels liberals ultraconservadors. Aquest és el poder dels clàssics, les múltiples lectures que tenen.

Malèit Aristòtil

Belbel, per la seva banda, va fer un encès elogi de la comèdia, el gènere que millor se li donava a Molière, la tragèdia «més gran del qual era no estar dotat per a la tragèdia», i va recórrer a la *Poètica* d'Aristòtil i d'aquest llibre que no es va arribar a escriure, es va perdre o es va destruir al monestir d'*El nom de la rosa* d'Umberto Eco, la *Comèdia*. «Va ser Aristòtil qui va tenir la culpa del menyspreu de la comèdia, a la qual va considerar baixa cultura».

Hi va haver bons moments, com l'intercanvi de butaques dels directors per explicar el que és el teatre: posar-se al lloc de l'altre. I Lima adoptant, modestia a part, el paper de Déu, el déu que com bé recorda el diable va crear la hipocresia i el fingiment. «Jo només vaig fer d'ells un ofici. Tu vas castigar la meua revolució però jo vaig inventar el teatre». Paraules de Satanàs. ■

«El diable em desafia a fer-li preguntes a aquest que es diu Déu, autor, creador», va dir Lima